

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOGA KÁROLY, CZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DEZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnak czimén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

A nevelés theoriái és theoristái.

(Vége.)

Rousseautól egészen eltérő ember volt Pestalozzi, ki a 18-ik száz végén és a 19-ik elején élt. Benneakomoly és buzgó tanítónak, szemben a theoristával, egy újabb jeles mintáját látjuk. Ő menten minden önzéstől és érdektől rászánta magát az iskolamesteri hivatalra.

Stanz várost, a Luzern tó mellett a francziák leégették és az egész Kanton pusztává tétetett. E pusztítás következtében roppant számú hajléktalan és elhagyott árva maradt. Pestalozzi ezeket összegyűjtötte és elhelyezte egy házban, s ott saját maga lett felügyelőjük és tanítójuk. A gyermekek nagyon tudatlanok voltak, kikből alig egy ismerte az abc-t. Neki tehát legelől kellett kezdenie s ezért rendszere tisztán az elemi neveléssel foglalkozik. Ő a Bell- és Lancaster-féle monitor-rendszert alkalmazta, vagyis a nagyobb tanulókat a kisebbek oktatójává tette. Ennek folytán arra a meggyőződésre jutott, hogy a nevelésnek először is az érzékekre kell irányulni s csak azután következik az értelem. Alapvető tárgyaknak tartotta a számot, alakot és beszédet. Nincs időnk arra, hogy rendszerét kellően megismertessük, annyit azonban mondhatunk, hogy ez volt alapja a Froebel rendszerének. A Pestalozzi vezérelve az volt, hogy a nevelés két dologból áll, u. m. szemlélésből és felfogásból, melyek közül amaz az előzmény, ez pedig a következmény.

Példaadása mind kortársain, mind pedig utódain nagyon tanulságos volt. Figyelemre méltó tény hogy tanítványaival szemben tanusított fáradhatlan odaadása és szivessége mellett sem tudott tisztán erkölcsi rábeszélésre támaszkodni, hanem kénytelen volt a testi büntetést is igénybevenni. E helyen nem lehet nem idéznünk saját tanítói életének leírását. „Minden segítséget — mondja — és mindent, a mire szükségük volt, valamint minden tanítást közvetlenül tőlem nyertek; az én kezem fogta kezöket, az én szemem találkozott szemökkél, könnyeim hullottak könnyeikkel és nevettem, ha ők nevettek. Nekem nem volt semmim, sem háztartásom sem barátom, sem szolgám; az enyém csupán ők voltak. Velök aludtam; estve én feküdtem le utoljára és reg-

gel én keltem fel először; imádkoztam velök, és tanítottam az ágyban mielőtt elaludtak volna.

A nemes tettek hosszú listáján és a philantropia dicső évkönyveiben nincsen tán egyetlen fejezet sem, a mely szebb; nincs egyetlen kép sem, mely nemesítőbb volna, mint a Pestalozzié.

E helyen megjegyezhetjük, hogy a legjózanabb és a leggyakorlatibb theoriák a már említettek közül azok voltak, a melyeket oly emberek irtak, a kik maguk is nevelői voltak az ifjuságnak.

Közelebb jöve saját időnkhez, Ruskinben egy oly reformatort ismerünk meg, a kiben az ideális és a naturalis elemek némileg egyesítve vannak. Ő „kényseritni akarja a gyermekeket arra, hogy ha földmivelő vidéken laknak, akkor földmivelő, ha pedig a tenger mellett, akkor a hajózást tanító iskolába járjanak, mint-hogy, szerinte, a főczél az, hogy a fiuk tanuljanak meg vagy lovagolni, vagy úszni; a leányok fonni, szöni, varrni és annak idejében főzni: mindkét nembeliek ismerjenek valamely hangszert; tanulják meg, hogy az állatok iránt kimélettel, egymás iránt pedig előzőkeny-séggel tartoznak; szigorú kötelességük legyen igazat szöni, s a parancsolatokat oly pontosan teljesítsék, mintha rabszolgák volnának. Azután, a mint nőnek, tanulják meg szülőföldjüknek természetrajzát, tanuljanak latint, — fiuk és leányok egyaránt — s ismerjék öt város u. m. Athen, Róma, Velence, Florenz és Londonnak történelmét.“

Bain tanár — ellenkezőleg — egy terjedelmes műben dolgozta fel a nevelés elveit, mint tudományt. Ő művében részletesen kimutatja, hogy a physiologia és psychologia mily szerepet visznek a nevelésben és hogy mily szerepe van az indulatnak, emlékezésnek, itéletnek, képzeletnek stb.; a felveendő tárgyak, azoknak fontossága, a nevelési rendszerek, művészet, erkölcs, mind részletesen meg vannak bírálva. A mű alapja materialisticus s fő czélja és tendenciája: harc. „Nem annyira a hiba, mint a zavar (confusio) ellen“ és erősen hangsúlyozza, hogy „arra nézve, hogy a tanítói művészet új alakba öntessék, szükséges a munkafelosztás, oly formán, hogy az össze nem illő foglalkozások külön választassanak; a mű főösszege az, hogy állíttassék „egy új tanfolyam“, mely magába foglalja a tudományt (Science), historiát, sociológiát és literaturát.

Korunk nevelési theoristái között tán a legfigyelemreméltóbb a sociologia új tudományának nagy apostola: Spencer Herbert. „Nevelés“ czimű műve már számos kiadást ért és valami hat vagy hét európai nyelvre van lefordítva. Spencer nagyon elégedetlen a nevelés mai rendszereivel. Mi, mondja Spencer, a ruhát kicseréltük az ékességgel. E tekintetben nagyon hasonlítunk a vad népekhez, melyek egy kis ékszert sokkal többre becsülnék, mint egy öltözetet. Humboldt szerint az orinocoi asszony minden habozás nélkül ki-megy kunyhójából, úgy hogy egyetlen darabocsa ruha ne legyen testén, de már a szépítésnek azt a szabályát át nem hágná, hogy festetlenül lépjen ki. Épen így uralkodik a mi nevelésünkben a díszes a hasznos felett.

Ez az egész mű kulcsa. „Az az általános szabály, — mondja Spencer — a mely minden részletest magába ölel, az, hogy az ember minden irányban és minden körülmények között jól viselje magát.“ Következőleg a nevelés feladata, hogy minket előkészítsen egy teljes életre. Ezt a feladatot a mi jelenlegi rendszerünk nem oldja meg. Mi elhanyagoljuk a lélek természetes processusát, a tényeket csak másodrendűleg tanítjuk; a tudomány helyett annak csak symbolumait használjuk; a tárgyakat fordított rendben vesszük elő, minthogy a concret helyett abstracton kezdjük, mely módszer pedig feláldozza a szellemet a betűért. A jelenlegi tárgyak közül némelyik csak arra való hogy az életnek virító képet kölcsönözzön; mi a növényt elhanyagoljuk a virágért. Következésképpen a jelenlegi módszereket el kell vetni és föl kell venni helyökbe azt a naturalis rendszert, a mely pszichologiai elvekre van alapítva; arra a kérdésre pedig, hogy minő ismeret ér legtöbbet?“ általános felelet ez: a tudományos (science). Ebben foglalatik az egésznek összesége — „mert bárminő tárgy is vonatkozzék, az, akár magára az életre, akár az életmódra, akár az élet kormányzására és örömére, csak kulcsnak tekinthető az élet megismeréséhez.“

Megengedve, hogy van sok hasznos a Spencer theoríái között, könnyű volna mégis érveket találni némely vezérelvei ellen. Fő hibája, — nézetünk szerint, hogy a határvonalakat igen hamar és igen erősen huzza meg. Ugyanaz az étel, a mely egyik embernek táplálék, a másíknak testileg úgy, mint lelkileg válhatik méreggá, s következőleg a lehetőleg bő választékot kell megengedni a táplálékokban. Azok, a miket Spencer a mivelődés „kinövéseinek“ és a nevelés „virágainak“ nevez, sok értelmes ember előtt lehetnek éppen a mivelődés valódi növényei. Máshol ismét felette nagy súlyt fektet Spencer az emberi nem hajdani fejlődésének és jelenlegi állapotának „elfogultságaira“. Pedig épen oly jogosan lehetne mondani azt is, hogy Spencer a maga nevelési theoríáiban felette nagy „elfogultsággal“ van kedvencz új tudománya, a „Sociologia“ iránt.

Ha már ezek után azt kérdeznők, hogy e sokféle theorizálásnak miféle gyakorlati befolyása volta a nevelés jelenlegi állapotára: a felelet, meglehet, egy kissé lehangoló lenne. Már bizonynyal a nevelés mesterségének, ha nem is éppen tökéletesnek, de legalább ahhoz közelállónak kellene lenni. Hogy azonban a dolog nem így áll, azt számtalan példával be lehetne bizonyítani.

Midőn 1861-ben Lowe Robert nyilvánosságra hozta igen is híres rendszerét „az eredmény szerinti fizetésről“, a dolgok természetes rendje megfordult és

azóta a nevelési dolgok rendje nem evolutio, hanem revolutio lett. Azóta a törvények épen oly gyorsan követték egymást, mint a bolygó csillagok az egen, és csaknem mindenik felülmulta az elődjét, ha nem is zavartság, de legalább is bonyolultság tekintetében. Tán nem mondunk sokat, ha azt állítjuk, hogy a legutolsó törvény sokkal nagyobb reményeket ébresztett fel, a tanítók és e törvény végrehajtói figyelmében, de sokkal inkább meg is csalta mindazokat, mint bármelyik elődje. Sokféle névre keresztelték el már ezt, de tán legáltalálóbb neve, mert annál jobbat bizonynyal nem érdemel: „a jó szándéku törvény“.

A mi mai rendszerünk jellemvonásai: a teher és bonyolultság. Hogy terhes e rendszer, abban az ahoz értők egyhangulag megegyeznek Szerencse, hogy a közönség az ügyet felkarolta, mert így remélni lehet, hogy a fokozódó ellentünetések és tiltakozások jobb eredményre vezetnek. Az is bizonyos, hogy bonyolultság van benne, sőt tényleg összes törvényeink ezt bizonyítják. Spencer Herbert „Alap elvek“ (First Principles) czimű művében azt mondja, hogy „a haladás a homogén szervezettől a heterogénhez jutásban áll. A haladás törvénye egy és ugyanaz, t. i. az egyszerűnek összetetté növekedése fokozatos változások útján.“ A mi „törvényeink“ csakugyan épen ez elv mellett bizonyítanak, mert egész történelmüket úgy lehet tekinteni, mint az egyszerűről összetettre, a homogénról a heterogénre haladást, még pedig oly sajátságos és összeütköző „fokozatos változások“ útján, a melyek még a legértelmesebb embert is zavarba hozzák.

Vajjon mennyiben segítnek e bajon azok az iskolafelügyelőféle nevelési theoristák? Ha évi zárkönyvekben közrebocsátott jelentéseiket tekintjük, azt látjuk, hogy oly tudósokkal van dolgunk, a kik nincsenek egy értelemben. A mi azonban az eredmények ügyét illeti, mint a mi ez urakat legszorosabban érdekli, egy lényeges pontban általánosan megegyeznek, és ez, hogy a tanuló munkája — azt, mint egészet tekintve — igen gépszerű és hiányzik belőle az értelmesség. Helyesen mondja Alderson, hogy ezek „oly olvasást tanítanak, a mely nem növeli az értelmet; oly grammatikát, a mely nem javítja sem a beszédet, sem az írást; oly számtant, a mely nem szoktat határozott gondolkozáshoz; oly földrajzot, a mely nem érdekli a képzelődést; oly irodalmat, a mely nem javítja az ízlést; oly physiologiát, a mely nem tanítja meg az egészség egyszerű törvényeit és oly gazdasszonytságot, a mely az otthon kényelmét semmivel sem mozditja előbb.“ Ez rettenetes egy ítélet. S feltéve, hogy mind igaz is, az a kérdés, hogy ki a felelős érte? És a közvetlen és határozott felelet, hogy nem annyira a tanítók, mint a törvény. Mert jól meg kell jegyezni, hogy a felhozottak mind az értelemlere vonatkoznak.

Az értelem, helyesen értelmezve, nem az oktatás, hanem a nevelés tárgya, az nem concret, hanem abstract tulajdonságu. És kérдем, hogy ha mind az időt és munkát, a mit a „törvény“ megkövetel, az oktatásra fordítjuk, hol van az, a mit arra fordítunk, hogy csendesen és nyugodtan átgondoljuk és elsajátítsuk a felöltött tárgyakat? Ezelőtt egy néhány évvel Arnold Máté komolyan felszólalt volt a jelen rendszer egyszerűsítéséért. Sajnálni lehet, hogy e felszólalást általában figyelmen kívül hagyták, mert az világos, hogy jelenlegi nehézségek eloszlátása és a terhek megkönnyítése csakis a rendszer egyszerűsítése által érhető el.

Záradékul Spencer „Faerie Queene“-jének ama szakasza jut eszembe, a mikor Britomart bebocsátást nyert a szeretet templomába és fénye és titkai előtt zavarodottan áll s:

Körül tekintett, és a mint felnéz:
Épp' azon ajtón, épp' az az irás:
Légy merész, merész, mind csak: légy merész!
De akárhogy bámul és magyaráz,
Csak titkosnak marad a titkos irás.
Végre, a templom másik oldalán,
Új vasajtót lát, s rajt im ez irás:
Ne légy túlmerész! . . . mit bár jobbnak lát,
Csak titkosnak maradt, a titkos irás.

A tanulás templomának sok ajtója van, melyekre ez a rejtvény van írva: „nevelj“; vajjon nem volna-e ideje már megtekinteni azt az egyedül belső ajtót, a mely kizár minnen veszélyt és kockázttatást, s a melynek kapuin félreismerhetlen betűkkel ez az intés van vésvé: „túl ne terhelj!“?

Tattersall H. után

Boros György.

Miként folyhat be a tanító a közegészségügy javítására?

(V é g e.)

Hogy kell az egészségtant az iskolában ápolni?

Törekedjünk arra, hogy az iskola tanítása után népünknek legyen fogalma arról, hogy az egészség ápolása szükséges és a közjóra jótékony befolyású.

Ezen célznak megfelelőleg a tanítást bár nem mint külön tantárgyat, hanem a természetudományokkal kapcsolatosan mindkét nembeli gyermekeknél már 6—8 éves korukban megkezdhetni. Meglehet, hogy ezen állításomra azon ellenvetést teszik, hogy ezen kor még igen ifju, mert egészségtant természet- és élettani ismeretek nélkül megérteni nagyon bajos. De erre azt mondom, hogy az alkalmazva tanítás, ha jól kezeltetik, talál ezen kornak is megfelelő tananyagot, mely a gyermeki értelemnek megfelelően adható elő.

Az egészségtan tanítását mindjárt kezdetben össze lehetne kapcsolni a vallás tanításával. A levegő és víz hatását igen jól még lehetne tanítani 8 éves gyermeknek is, sok dolog érthetővé és könnyen felfoghatóvá válna ezáltal s a babonáságnak is eleje vétetné. A későbbi években a természetrajz oktatásával kapcsolatosan megismerkedik a tanuló az ártalmas és haszontalan természeti productumokkal. A fertőtlenítés, a hulladékok gazdasági felhasználása, a természet cserebomlásainak ismerete, új világot tár a gyermek szeméi elé, mely lerombolva, az előítéleteket, tiszta, józan felfogást terem. Ne feledkezzünk meg az ismétlődő oktatásról sem, itt már egyes specialis esetekre is kitérhet a tanító, megtaníthatja például, hogy egyes véletlen eseteknél, hogyan lehet rögön segítyt alkalmazni. E tanítás az itélő erő képzése mellett, a kézi ügyesség fejlesztésére is jótékonyan hat.

Most már az a kérdés merül fel, hogy könyvet adjunk-e a tanuló kezébe? A mi irodalmunkban ugyan

nincs, de különösen a német irodalomban számos cathekismus alakú népszerű egészségtan van. Ezek közül felemlitem Dr. Faust B. Chr. Gesundheit cathekismusát, mely könyvecske még a múlt században megjelent és azóta a németeknél közhasználatu; de azért korántsem ajánlom ezen könyvnek lefordítását. Reám az egész könyv a múlt század moral philosophus benyomását tette. A mi igényünk más, mi egy erőteljesebb és élénkebben festő hasonnemű munkát óhajtunk. Legkevésbé sem irtózom attól, hogy egy ilyen könyv a gyermek kezébe adassék. Ha a vallást lehet katheksálva tanítani, pedig lehet, miért ne lehetne egy népies egészségtant a gyermek kezébe adni? E könyv beosztása a következő lehetne: I. A tisztaságról. II. A test tartásáról és az érzésekről. III. A táplálékról. IV. A ruházatról. V. Az alvásról. VI. A mozgásról és a munkáról. VII. A levegőről és lakásról. — Végül nagyobbak számára toldalékul még hozzá lehetne csatolni a gyermek-ápolást. Az itt elősorolt anyag a gyermek által könnyen elsajátítható, ha fogalomköréhez mérten adjuk elő; tagadhatatlan továbbá, hogy alig van oly tananyag, mely az értelemre és itélő-tehetség fejlesztésére jobban hatna, mint ez. Nem ismerek oly tantárgyat, mely az emberre nézve ennél fontosabb lenne; hiszen egész életünk ezen dolgokkal való bajlódás és küzdelemben foly le. Arra vonatkozólag, hogy ezen anyag cathekismus alakban irassék-e meg, vagy más modorban: döntsenek azok, kik magukat erre hivatottnak érzik.

A harmadik kérdés az volna, hogy mi történjék legközelebről az egészségtan tanítása körül? bevezető-e a tantervbe vagy nem? A magyar cultusministerium elvben a bevételnek nem ellensége, csak a túlhalmozódást sem a miniszterium, sem mi, azt hiszem, nem kívánjuk, ha a hasznost elismerjük, terjeszteni kötelességünk; ezen anyagot maga a tanító taníthatja, és pedig a többi tantárgyakkal kapcsolatban. Most már az a kérdés, hogy hátha a tanító sem tudja, hogy taníthatja? Erre észrevételeim a következők; A legtöbb neveléstani tankönyv igen hosszú fejezeteket szentel a physiologiai és biologiai résznek, s minthogy ezeket sem biologus, physiologus nem írta, azon benyomást teszik a szakemberre, hogy a lényegtelen és könnyen érthető dolgok halmozva vannak felsorolva, a lényegesek és az írótól is nem érthetőek mellőzve vannak. Ily könyvekből kell a tanítónak psychológiát, physiológiát és biológiát tanulnia. Az kétséget sem szenved, hogy a tanítóknak egészségtant is keil tanulniok, ez kötelező tantárgy; de kitől tanulják a képezdékben e tárgyat? Legtöbb helyt a paedagogia tanárától.

Az egészségtan sok természetudományi ismeretet igényel, a paedagogusok pedig nem természetudósok, — és így az egészségtan csak verbalis ismeretre szoríttatik. Nézetem szerint a tanítóképezdékben csakis szakképzett orvosok taníthatják e tantárgyat, ezek ismerik a tárgyat részleteiben, csak ők adhatnak felvilágosítást az egyes bizonytalanságokban. Továbbá azt se feledjük el, hogy az egészségtan új tudomány, mely mint minden tudomány, előhalad, hogy a haladást a paedagogia professora figyelemmel kísérje, nem kívánhatjuk, ezt csak a szak-ember teheti, Tehát minden tanítóképezdében bizassék ez egy értelmes szakképzett orvosra. Az iskolai tanításon kívül nézetem szerint, ezen disciplina terjesztésére azzal folyhatnak be leginkább a tanítók, ha koronként a felnőttek és a nép számára elő-

adásokat rendeznek; az egészségtelen, káros hatásokra figyelmeztetik a népet, de nem a gúny, vagy korholás hangján.

A többi tételre nézve nincsen semmi megjegyzésem, mert azt, hogy az orvosok az iskolákat látogassák, a törvény úgy is rendeli.

Dr. Bartók István.

„Politika“ a földrajzban.

Kár a politikai szempontot a földrajz lényegébe annyira belezavarni.

Legelőször is kifogásolnunk kell, hogy (az elemi iskola III. osztályában) a megyét járási beosztás szerint tagolva tárgyalják. A fokozatosság elvének megfelelően kezdeni a földrajz tanítását, a családból és iskolából kiindulva, az illető helységen, községen, aztán koncentrikus haladásban kiterjeszkedni a helység határára s tovább annak környékére, és mindezekkel kapcsolatban megalkotni a földrajz legszükségesebb alapfogalmait: helyes; hanem, hogy aztán a környékről tovább menve, a megye járási beosztás szerint tagolva taníttassék, s taníttassék mindenik járás úgy mintha földrajzi tekintetben is önálló és kikerített testek volnának: helytelen.

Valahány u. n. „szülőföld- s megyeleírás“ ismeretek, még a módszertani könyveket sem véve ki, egytől-egyig mindenik benne van ezen „járásos“ (mondhatnók járványos!) hibában. És a tanítók a „díjnyertes“ szülőföld-leírásokban „megpályakoszorúzott“ s a módszertani könyvekben „bureaokratikus pedagógiai auctoritással“ szentesített elvet, hogy: a környék után a járás! — híven követik.

Pedig sem nem állandó, sem nem lényeges az a tudás, mit a földrajzból így, a politikai szempontnak annyira előtérbe helyezésével nyujtanak.

Nem állandó, mert a törvényhatósági bizottság a megye-járási beosztását koronként (és elég gyakran) változtatni szokta: ezeket a helységeket elszakítja ettől a járástól s odakapcsolja egy másikhoz; majd magát a járás székhelyét cseréli meg, mi által a ma „bikali“nak nevezett járás holnap már a „bánffy-hunyadi“ nevet veszi fel; két járásból csinál hármat, stb. — mert a közigazgatásnak mindegyre módosuló helyi érdekei mindezt így kívánják. Nos, ezzel a tisztán „politikai helycserével“ fenekestül fel lesz forgatva azon földrajzi ismeret, a mit az ekkora már házasemberré lett régi növendék, megyéjének helyrajzáról, tanuló korában szerzett volt; — mert ő azt tanulta, hogy a Sebes-Körös eredete a bikali járás délkeleti sarkában van, holott a Sebes Körös ma bánffy-hunyadi járás keleti szélén ered; akkor Magyar-Gyerőmonostor a valkói járáshoz tartozott, ma azonban, a bánffy-hunyadi járás területén fekszik; a Vlegyásza havas-vidéke akkor a valkói járás délnyugati részének égalját tette zorddá, ma pedig a bánffy-hunyadi járás klimáját módosítja; akkor az Almás-menti bor a bikali járás északi részében termett, ma a hid almási járás területén szüretelik; stb. „Tehát“ a helységek, a hegyek és vizek, a talaji és égalji viszonyok az állatok, növények és ásványok „megindulnak“, — s a közigazgatási érdekek szeszélyes „táncz-nótájára“ eljárák a „földrajzi quadrille“ mind a négy-

hat figuráját?!... Az ilyen földrajz nem földrajz! Ki fogja az ekkorra már házasemberré lett régi növendéknek mindezen változásokat kiigazítani? Hát az ilyen tudás állandó tudás-e?

De a mellett, hogy nem állandó, még lényegtelen is a járási beosztás keretében adott földrajzi ismeret. Mert hát az e a lényeges, hogy ez a hegy, ez a folyó, a hegynék és folyónék ez a része, ez a vidék, ez a helység melyik járásba tartozik; vagy inkább nem az-e, hogy a hegy melyik folyó mellett, a folyó miféle hegy mellett, az illető vidék miféle folyók és hegyek között, a helység milyen és melyik vidéken, s minde-nik tőlünk merrefelé fekszik?... A járás szerinti beosztással egyik-másik hegynék innenső oldalát, a folyónék vagy saját természetü vidéknek errefelé eső részét ma ebben a járásban kell tárgyalni, — többi részeit pedig majd csak akkor, a mikor az az illető másik járás is elkövetkezik; s így óráról-óra darabolni kell a lényegest a lényegtelen, a természetit az emberi kedveért. Helyes ez?!... Az összehasonlító földrajz — s a földrajzot ma csak ilyen értelemben vehetjük — saját lényegét, a mely a természeti örök tényezők változhatatlan kölcsönhatásainak kutatásában s felderítésében áll, nem áldozhatja fel a térképre határvonalakat húzó kormányzati veres-plajbász kedveért. A földrajzban a Földnek nem emberi becirkalmazásával, hanem a természet által rárajzolt képekkel s e képek részleteinek egymáshoz való viszonyaival kell foglalkoznunk.

Ha a járás önkormányzati test volna, mint a hogy a község vagy a megye, no akkor tán még lehet érteni a szerinte való földrajzi tagolást; de a járás csak eszköze a megyei autonomiának, s a szolgabíró úgyszólván csak „szócsó“ be a központhoz s onnan ki a községekhez, a kiról, hatásköréről s az alája tartozó járás kikerekítéséről beszélni majd csak akkor lesz helyén, a mikor a növendék a megye fogalmát ismeri, — ez pedig csak az év végefelé következik be, a mikor a megye tulajdoaképpeni földrajza eltárgyaltatván, jön a megismertetett föld lakóinak közigazgatása. Mert ne tessék hinni, hogy a járás fogalma azért, a miért térben a növendékhez közelebb áll, a növendék felfogásához egyszerűs mind értelmi tekintetben is közelebb esik; netesék hinni pedig azért, mert lévén a szolgabíró s az ő hatásköre a megyei önkormányzat tetejének csak egy kiágazása: a járásról szolgabíróról beszélni a nélkül, hogy a megyét s annak kormányzását is szóba ne hozzuk, lehetetlen, — már pedig miféle definíció az olyan definíció, a melyben egy, térbelileg ugyan közelebb eső ismeretlen alapfogalmat („járás“) egy, értelmileg szintén távol eső, ismeretlen főfogalom („megye“) folytán akarnánk meghatározni?

Tessék előbb ezt a főfogalmat ismeretessé tenni csak azután használni az alapfogalom meghatározásához! — Állítani, mint a hogy még a „díjnyertes“ és „megpályakoszorúzott“, „szülőföld-leírások“ s „környék-ismék“ is állítják, hogy t. i. „a szolgabíró a járás ügyeit éppen úgy igazgatja, mint a bíró a község ügyeit“ s hogy „a járás igazgatása nagyban éppen olyan, mint kicsiben a község igazgatása“ állításnak állítás ugyan, de olyan, a mely határozott ellentétben áll a helyi kormány alkotmánytani fogalmával.

Az összehasonlító földrajz lényegével s a gyermeki értelem fejlődésének fokozatosságával csakis azt az eljárást tartjuk összeegyeztethetőnek, a mely az égtáj szerinti alapos tájékozás, az iskola, család, helység,

község, ennek határa s környéke, s a földrajz legszükségesebb alapfogalmai után a megyét nem járási, hanem tisztán *természeti* tagolás szerént tárgyalja, és pedig: folyó- vagy hegyvidékek, kő- vagy vasútak vagy nevezetesebb városok szerénti beosztásban. A megismertetett környékről a legközelebbi folyó mentén, avagy kő- vagy vasúton útaztatva átmegyünk azon, földrajzilag is többé-kevésbé kikerekített folyó-, hegy-, vagy város-vidékre, a mely hozzánk a legközelebb fekszik, — erről, szintén útaztatva, átmegyünk a körben mellettünk és a már ismertetett vidék mellett fekvő másik vidékre, — s így vidékről-vidékre útaztatva, közben az ismertetés alatti vidék kellő földrajzi megismerése végett mellékfolyókon, völgyeken, útakon, távirók mentén kitéréseket téve, beútazzuk és megismertetjük az egész megyét, róla főbb áttekintésben *örökre változhatatlan és lényeges* földrajzi ismeret adva. És a mikor így a megye tulajdonképpeni földrajza eltárgyaltatott, jön a megye közigazgatása s benne és csakis benne a . . . járás. A fánál is az ágak az életnedvet a gyökerektől nem közvetlenül, hanem a törzs által közvetítve nyerik; a vitatott kérdés esetében a tudás „életnedvei“ a gyökérzetben (helység, község) megindulva a törzsön (megye), átjutnak az ághoz

(járás). De, a megye földrajzi eltárgyalása után, megbeszélve és tanítva a megye igazgatását s annak közigazgatási járásokra való felosztását, helytelen volna mindenik községről betanítani, hogy egytől-egyig melyik járásba tartoznak; elég csak annyit tanítani meg, hogy a megye összesen hány járásra oszlik s minden egyes járásnak melyik község a székhelye.

Egyáltalában kár a politikai szempontot a földrajz lényegébe annyira belezavarni. Mondjuk ezt nemcsak a megye földrajzának járási beosztás szerénti tárgyalására vonatkozólag, hanem egyáltalában az összehasonlító földrajz egész területére nézve. A földrajz birodalmában nincsenek „diplomáciai sakkhúzások“, hogy a határvonalak oly gyakran változzanak, mint az emberek országaiban, benne minden természetes és örök törvények szerénti: azért, mikor földrajzot tanítunk, a földnek csakis természetes és örök törvények szerénti rajzát kell tanítanunk, — s csak másodsorban az emberi becirkalmazásokat. Nem a természeteket az emberiek keretében, hanem megfordítva: az emberieket a természetiek keretében!

Boga Károly.

T Á R C A

Az életkorok.

(Vége.)

A férfi.

A férfuban megvalósul az, a mire az ifjú törekedett. A korábbi évek tervei, habár csak részben, valósultak; a cél, ha nem is egészen, de legalább megközelítőleg el van érve. A ifjúkort eszményinek nevezik, és eszményi is a fent írt értelemben. De a valóságban a férfikor sokkal eszményibb, mert reálisabb. Lehullott ugyan ezer meg ezer virág; az ifjúkor tervei mind egybeolvadtak; a szélsőségek központosultak, az ábrándok tündérvilága eltűnt, az élet határozott lett minden tekintetben. A cél nélküli kalandozások elmúltak; mindennek meg van jellemző alakja, biztos járása és jelleme. A férfinak határozott hivatása van; e szerint irányulnak tettei. Az ifjú csak kísérletet tesz a barátsággal, ennek eszménye a keblében él, de a valóságban nincsenek barátai. A férfi barátságában állandóbb, bensőbb nyugodtabb s ezért tisztább. Szereti nejét, nem a szerelemért, hanem a nőért, a személyért. Így meg van a férfi hivatala, üzlete, neje, gyermekei, házköre, s ezekkel egészen határozott jogai és kötelességei. Hivatásában társadalmi állása, városa, népe hazájáért küzd, végre az emberiség legmagasabb gyakorlati és erkölcsi céljaiért — és egyszersmind előmozdítja saját külön személyes érdekeit, a mint azt tennie kell, mivel kötelességeket kell teljesítenie a nő és gyermekkel szemben.

Ezen személyes kötelességek, a melyek a férfit cselekedeteiben változatlanul egy határozott irányba terelik, a zárkózottság jellegével ruházzák őt fel.

Külön köre lévén, bizonyos mértékig egyoldalú, sőt önző és önös — s mindez teljes joggal. Képviselnie kell hivatalának, családjának egészen határozott érdekeit. Ezeket kell megvédenie, s elsőnek tekintie.

A férfi mindenben határozott, az ifjú határozatlan. A jellemerős férfiú, az ábrándozó ifjú ezért nem igen rokonszenveznek. A férfiú előtt az ifjú ábrándozása nevetséges, az ifjú előtt a férfi határozott lénye, modora pedans.

A ki az életkorok lélektani jelentőségét ismeri; a ki tudja, hogy mindeniknek természetszerű és jogos sajátosságai vannak, az egyiket sem fogja elítélni, avagy magától ellökni — az az emberekkel mint igaz nevelő fog elbánni, szeretettel, szelidséggel.

De magában a férfikorban sincsen az életfeladat a melyről szó van, megoldva. Az élet feladata egyrészt az egyéni személyiség teljes kiképzése volt — másrészt az általános emberi természet elérése. A személyiség most már igenis határozott, de hogy a tökéletes emberi lény eszménye a bevégezt ember eléressék, a feladat e második részének akadály van útjában az önzés. A férfi a társadalommal, az emberiséggel még egészen nem békülhet ki érdekei küzdenek ellene. A kibékülésnek be kell következnie. Jön egy idő, midőn az önzés hatalmát elveszíti.

Az életfeladatok meg vannak oldva, feleség és gyermekekről gondoskodva van, az ellenséges vetélytársak eltűnnek, a harcnak vége, a korlátok lehullanak, és az igazi

Aggkór

fenséges idejében jelentkezik a kibékülés. A férfiú küzd a tűzhelyért, harcol a társadalmi elemekkel — az ősz férfi már ezt nem teheti, dicsőség, vagyon nem kábitja. A vágy tüze lángol ugyan, de a láng már nem emészt. Kedélye az emlékezet, a megtett kötelesség érzetében újul fel. A világgal való viszály ellenségeskedés megszűnik; béke, nyugalom köszönt be, az agg férfiú — most csak visszatekint és ebben szabad emberre lesz. Az ifjúban az eszmény, a férfuban a tett — az aggban mindkettő költészete valószínű.

Egész hosszú életben megtanulta a világot ismerni, keresztül lát minden esztelenségen, hiúságon s épen ezért nem követeli tőle azt, a mit nem adhat. Az aggban a kész, kifejtett egyén a bevégzett emberi természettel egyesül.

A gyermekben kezdődött a fejlődés körfolyama — az aggban bezárul; itt a vég ismét a kezdő ponthoz közeledik. Ezért rokonszenveznek az aggok a gyermekekkel. Innen magyarázhatjuk meg a szigorú atyák mellett a gyöngéd nagyatyákat. Az életnek ránézve nincsenek korlátai többé. Mint-hogy ez életben többé már semmit sem remélhet és így nem is félhet, valóban szabad. Lelkét nemes tűz hatja át. Az aggban megvannak a gyermek, fiu, ifju, férfi vonásai; s ezért tud velők kinlodni. Megérti a gyermeket, mint az ifjut és férfit, egyiket sem taszítja el mindnyájokat magához vonza. Boldog, ki ily valódi aggkort elérhet! Nyugodtan halhat meg, elnyerte az élet koronáját. Az aggban tehát a kifejlődött egyén a nemes, szép emberiséggel egyesült. Ez egység elérésében állott az általános emberi életfeladat; ez az egység volt a fejlődés célja. Ezen célba való bepillantásunk megvilágította előttünk az életkorok minden sajátosságait, a melyeket ezen szempont alatt érteni és tárgyalni akartunk.

De hogy ez a szempont a helyes, kiderül a következőkből: Az igazi gyermek ártatlan volt, a mitől csak akkor tért el, midőn nevelétlenné lett — nincs utálatosabb mint koraeszü, leckőztető gyermek! A fiú az engedelmesség fegyelmé alatt állott és ellenzékiességkedett a nevelétlenségben — nincs természetellenesebb mint egy nyalt, falt, felpiperézett kotnyeleskedő fiucska! Az ifjut az eszmény, az ábrándozás jellemző — megvetik, megsajnálják, ha annak ellentétét, a fásultságot, csapodárságot képviseli! A férfi igaz disze pályaszeretete és munkaképessége — mily viszsztatásító ő, ha lump. Mily vigasztalhatatlan létványt nyújt az agg, ha a helyett, hogy az élet tisztultabb légkörébe emelkedett volna fel, valamely szenvedély és kapzsiság szennyében vonszolja tovább elhibázott élete nyomorúságos napjait!

A mi a férfiról áll, igen természetesen áll a maga nemében a nőről is. Ezzel befejeztem az életkorokról írt rajzot; most pedig köszönöm szives figyelmöket.

Czirják Albert,

IRODALOM.

Népiskolai olvasókönyvek.

(Vége.)

Mi szükségünk volt e jó mű mellett egy újabb elemi népiskolai könyvre?

A jelen tanév elején egy rendeletet bocsátott közre minister ő excellenciája, melyben a népiskolai tanítás főczélját tárja a néptanítók, valamint és főleg az ezeket hivatásszerűen képző intézetekhez, mely cél abból áll: hogy a nép gyermeke gondolatait előszóval és írásban kellően ki tudja fejezni, másoknak így kifejezett gondolatait megérteni; a köznapi életben szükséges számtani ismereteknek kell őt birtokába juttatni s ezek mellett és csak ezek után annyi ismeretre vezetni, a mennyire a köznapi életben okvetlen és nélkülözhetetlen szüksége van a megélhetésre, s arra, hogy a hazának hű és értelmes polgára legyen.

Mert az iskolák eddigi sikere azt bizonyítja, hogy a gyermek agyát, lelkét túlságos anyaghalmazzal tölték el, melynek nagyrésze ott nem érlelődő, értéktelenné vált, s így a népoktatás célját tévesztette.

A feladat tehát az volna, hogy ez anyaghalmazzal a lényeges kerestessék ki, a mi természetesen szűk és kis körére az ismereteknek szorítsa a tanítást.

De a tárgy sok és sokféle: s ha mindenre külön tankönyvet adunk a tanuló kezébe, a tanítót is inkább fogja buzgósága oda ragadni, hogy a régi hibába esve, nagyobb terjedelemben részletesebben fogja a népiskola tantárgyait feldolgozni, mint a hogy azt kellene.

Szerzők: Gyertyánffy István dr. Kiss Áron és Radó Vilmos tehát oly olvasókönyvet akartak a népiskolának teremteni, mely rég pengetett, de eddig keresztül nem hatolható elv szerint nemcsak középpontja, hanem egyetlen könyve legyen az elemi isk. tanításnak. Legalább nem vélünk csalódnai, ha állítjuk, hogy e célú tarthaták szem előtt.

Beosztása ez olvasókönyveknek is erre vall. Mert hát miért rendezték volna ily kevés változatossággal be az egy tantárgy keretébe vágó olvasmányokat egymásutánban véve fel, hanem ismétlésre számítva, mit ez egymásután tanító- és tanulóra nézve megkönnyít?

De nézzük hát e beosztást!

A II-odik osztálynak szánt könyv szakaszai: I. elbeszélések czim alatt egy két aepusi-mese mellett vagy 20 népmesét ad, s a biblia egy részletét; nevezetesen József történetét csaknem születésétől haláláig 12 olvasmányban; egy pár oly mondattal, melyek értelme a 7 éves gyermeknek épen nem magyarázható meg.

A II-dik szakasz a népelet mozzanatait adja, közte a 4 éves szak leírását, a mi nem tartozik e keretbe.

III. szakasza természeti képeket vesz fel vagyis természetrajziakat ezek között a növények közül csak a szőlőt, búzát, burgonyát; az ásványok közül a vasat és a konyhasót; az állatvilágból az ily koru gyermek szemléleti körébe esőket. E leírások mind mintaképei az ismertetés módjának.

E szakaszt versek követik; ezeket imádságok s végül találós mesék vannak.

A III-ik osztálynak szánt II-ik kötet elején az elbeszéléseket már a maguk nevének népmeséknek mondják; ilyen 6 van; — ezt követik „népmondák.” 7 olvasmány; a III-dik szakasz a biblia egy részletét adja Mózes történetében születésétől haláláig. Történelmi részlet gyanánt a hún, az Álmos mondatkört, a magyar hősmondakör is nehányat vesznek fel. A földrajzból összesen 7 czikk van; a hazai természetvilágból 13, a magyar nép foglalkozásai közül is említ fel a könyv nehányat; míg a záradék versek imádságok, találós mesék.

A 3-ik kötet, mely a IV-dik osztálynak van szánva, a szentírás pár példabeszédjét adja; utána a hazai történelem főbb mozzanatait 40 olvasmányban, igen jól válogatva ki a szükséges tudnivalót; ezek után pár hazai földrajzi képet; az állat s növényvilágból, idegen országok példányait; az ásványok közül az ezüstöt és kőszénét. A következő szakaszok: hazai népelet, vegyes tartalom olvasmányok, melyek újra mind gyakorlati irányúak; s végzik a könyvet mint a másik kettőt. Az olvasmányok száma ez utolsóban 242 lapon 115.

Már ezen beosztásért is az idegenszerűség jellegét viseli előttünk e mű magán; nem következés, hogy ez hiba. Minden a mi új, egyszersmind idegenszerű. Más kérdés, hogy e változatosság hiánya az olvasmányok egymásutánjában nem teszi-e unottá a gyermek előtt a könyvet? Nemcsak azért, mert mindegyik kötet a legszükségesebben kívül légfeljebb annyit vesz még fel, hogy ne kelljen pl. egy ugyanazon olvasmányt, érve ide az elbeszéléseket, meséket, mondákat, verseket, minden évben a tanítónak a gyermekkel felvenni.

S ezzel már — nézetünk szerint — egyik hiányát jeleztük; t. i. a nép gyermekének nem oly bizalmas olvasókönyve, mely által az iskolán kívül is ismereteit bővítse, mi által erkölcsiben épülne.

Megengedem továbbá, mint a népiskola tananyagát szolgáló tan- vagyis segédkönyv jól volna e munka összeállítva, hanem csak pusztán a népelet viszonyait venné számba. Valamivel csak túl kell szólni a nép gyermekének is látni; honnan tanulja ezt, ha olvasókönyve nem segíti rá? A népiskolai könyvtárakból? Megtörténhetik, hogy oly sokféle változatot az életnek ebből sem tanulja ismerni, mert ezek hosszabb olvasmányokat nyújtván kevesebbfélével tanul belőlük.

A bibliából kiszakított egyes kerek egészek ismertetése lehet helyes, bár nem ily minden tanúságot nélkülöző módon előadva mint József története. Vannak hívei azon elvnek, hogy a felvett tantárgyak egyes szakaszait részletesen kell eltanítani, s a tanulóra bizni a további tanulmányozást azokban. A népiskolában talán csak is a szentírással lehet ezt tenni; más ismeretekből többfélet kell adni.

Megérteni véltem szerzők minden eljárását; csak a népmesék s egyik-másik népmonda alkalmazását nem.

Ez olvasmányok nagyrésze oly hosszú, hogy az elemi iskola 3-ik osztályában alig találkozhatték gyermek, ki egyszerű elolvasásra azok tartalmát el tudná mondani. S maga az olvasás, mily hosszantartó mily unalmas az ily kis gyermekre nézve. Talán a phantasia élénkítésére szolgáljanak? Legtöbbször helyes erkölcsi nézet rovására. Mert emesék főhibája, hogy erkölcsi tanúság nem épen vagy alig észrevehetően rejlik bennök. És ezért nem valóik, ha csak nem egy-egy s nagyon jól megválogatva — a népiskola olvasókönyvébe. Babonára, szenvedő emberszeretetre, vagy tünyságra téltenségre adnak példát; mind megannyi átkai s akadályai a nép boldogulásának. Azt mondhatja — s jogosan — a helyes életvezetekkel bíró apa, hogy e haszontalanság megtanulására nem kell iskolába mennie gyermekének; annál okosabbat is tanulhatna ott.

Nem akarom én e népmesék értékét történetbuvárra, az erkölcs-bíróra eltagadni; de csakis ezekre nézve. A nép nagy része mint lehető vagy épen valamikor megtörtént tényeket veszi azok tartalmát, melyek fufangra, de leleknemességre ritkán tanítják.

Egy nagy érdemök van ugyan: az az eredeti, zamatos nemzeti nyelv; de arra a nép fiát nem kell tanítani, különösen az egészséges gondolkozásmód rovására nem.

S így ha elfogadnók is azon elvet, hogy a népiskolai olvasókönyv egyedüli tankönyve legyen a tanulónak, hibájául róható fel a szóban forgó műnek, hogy míg a tárgyismereteknek a tantervhez mért anyagát jó megválasztással adja, az embert nem segíti erkölcsi önállóságra jutni; csak a tanítónak, s nem egyszermind a nevelőnek is segédeszköze már pedig az oktatás nevelés nélkül értékelen, mert:

„Minden ország támasza talpkőve a tiszta erkölcs,
Mely ha megvész, Róma ledől és rabigába görbed.”

Kozma-Gesztessy.

EGYESÜLETI ÉLET.

A pedagógiai társaság közgyűlése.

A pedagógiai társaság f. hó 20-kán d. e. 10 órakor tartotta meg újból alakuló közgyűlését. Az elnökséget Péterffy Sándor vitte, megnyitó beszédcében egy visszapillantást tett a pedagógiai társaságok multjára, az 1840-es és 1848-as idők pedag. törekvésére s a mostani társaság alakulására. Vázolta a társaság javára s kárára ható ellentétes körülményeket s kiemelte azon óhaját, vajha a pedagógiai-társaság csakugyan találkozó helye lehetne a különböző fokozatú iskoláknál működő tanférfiaknak s melegágya a pedagógiai tudományosságnak! Péterffy után dr. Kiss Áron olvasta fel a társaság utolsó évkönyvének kiadása óta történt eseményeket.

Majd Zilahy Sámuel pénztárnoki s Kálnai Nándor könyvtárnoki jelentése után az elnök Lederer Ábrahám, Ferenczy József és Csengery János urakból egy szavazatszedő-bizottságot küldött ki s a szavazás idejére az ülést felfüggesztette.

Az ülés folytatólagos megkezdése után György A. olvasta fel meszteri tollal írt emlékbeszédét Molnár Aladár felett, jellemezve először Eötvöst a nagy idealistát, kinek Molnár tanítványa volt, s azután Molnár működését egészen odáig, mikor már élete utolsó éveiben a pártember nagyon is élesen előtérbe lépett nála. Az emlékbeszédet zajosán megéljenezték.

Az emlékbeszéd végeztével a szavazatokat szedő küldöttség adta be jelentését, e szerint a pedagógiai társaság tisztviselői- s választmányi kara így alakult meg:

Elnök Klamarik János, alelnök Gyertyánffy István, Zsilinszky Mihály, títkárok dr. Alexander Bernát, dr. Gyulay Béla, jegyző dr. Csengery János, Berecz Gyula, pénztárnok Zilahy Sámuel, ellenőr Molnár László, könyvtáros Kálnai Nándor. Választmányi tagok: Bihari Péter, Falvay Antal, Ferenczy József, Fodor József, György Aladár, dr. Gyulay Béla, Heinrich Gusztáv, Hunfalvy János, dr. Kár-

mán Mór, dr. Kerékgyártó Elek, Komáromy Lajos, Kurz Sámuel, Lederer Ábrahám, Mayer Miksa, Paszlawszky József, Péterffy Sándor, Radó Vilmos, Révész Béla, Riedl Frigyes, Sebestyén Gyula, Suppán Vilmos, Tanos Imre, Tóth József, Török Aurél, Vajdaff Gusztáv, Weisz B. F., Volf György, Zirzen Janka, Zsengeri Samu.

A tiszteletbeli tagok (Tisza Kálmáné, Trefort Ágoston, Gönczy Pál, Szász Károly, Ney Ferencz, Schwartz Gyula és Zichy Antal) s az alapítók (dr. Szathmáry Károly, dr. Kiss Áron, Zilahy Sámuel) az alapszabályok értelmében tagjai a választmánynak.

Vidéki választmányi tagok: Adorján Miklós (Csurgó) Ember György, Emericzy Géza (Igló) Erdődy János (Kassa) Dezső Lajos (Sárospatak) Felméri Lajos (Kolozsvár) Hegedüs István (Kolozsvár) Kozma F. (Székely-Keresztur, dr. Öreg János (Nagy-Körös), dr. Pauer Imre (Pozsony), Rieger Imre (Kolozsvár), Várady Károly (Kolozsvár), dr. Verédy Károly (Kassa), Talapkovits Emil (Ungvár).

Ezután kimondatott, hogy a régi tagok a közelebb lefolyt 3 évről esetleges hátralékaik fizetésétől felmentettek, a mennyiben pedig kötelezettségeiknek eleget tettek, a könyvkiadó válatnak sajtó alatt levő kötetével fognak kárpóttatni méltányos pótfizetés mellett. Elhatározta a közgyűlés, hogy hivatalos közlönyévé a „Magyar tanügy“-et választja.

A gyalui tanítói-kör megalakulásáról.

Régi óhaja volt a gyalui állami iskolai tanító-testületnek, hogy ott egy kört alakítson, a környékén levő állami, községi és felekezeti tanítókkal. Bocz István gyalui állami isk. v. tanító ez ügyben a mult év decemberében egy aláírási ívet köröztetett, s ennek eredménye folytán e f. évi április 19-re meghívót is bocsátott ki „gyalui tanítói kör“ alakítása végett és intézkedett, hogy már ez alakuló gyűlésen is legyen nyilvános tanítás s egy felolvasás.

A gyűlésre megjelentek a gyalui és szucsáki áll. iskolai tanítók és tanítónők, a szent-lászlói (a torda-aranyosmegyei tantó-testülethez tartoznak, de ide is beiratkoztak), szász-lónai, mérai és b. o.-budai iskolák tanítói.

Az összegyűltek 9—10 óráig Bocz Istvánné áll. isk. tanítónő tanítását hallgatták meg az I. II. leányosztályban; tananyaga volt a beszéd- és értelemgyakorlatok alapján az emberi test külső részeinek ismertetése. A tanítás után, mely a bíráló alapján teljesen sikerültnek nyilvánítottak, a jelenlevők gyűléssé alakultak s Bocz István üdvözlő beszéde után kimondták a gyalui tanító kör megalakulását. A kör elnökévé egyhangulag Bocz I. áll. isk. tanítót, s jegyzőjévé Solyom János szucsáki áll. isk. tanítót választotta meg.

Ezek után a „társadalom túlkövetelése a tanítók és gyereksereggel szemben“ című értekezését olvasta fel Binder János gyalui áll. isk. tanító. A köri gyűlés köszönetét fejezi felolvasónak tanulságos és érdekes dolgozatáért, melyben a társadalom túlkövetelését a népiskolának tananyaggal való tuhalmozásában látja, de e tárgy bővebb megbeszélése végett Józsa Dániel mérai községi tanítónak a jövő gyűlésen tárgyalandó bíráló- s vitatételek kidolgozására adja ki.

Józsa Dániel azon indítványa, hogy a központi választmány közvetítésével kéressék fel a kir. tanfelügyelő úr, hivatalos állásánál fogva oda hatni, hogy a felekezeti tanítók részére útiköltség és napidij eszközöltsék ki, mert ennek sikerültével reményli a kör, hogy a fel. tanítók közül számosakat nyerhet meg tagjaikul

Kimondatott egy aláírási ív kibocsátása is, a tagok gyűjtése végett.

Elnök köszönetet mond a tagoknak megjelenésükért, összetartásra s munkálkodásra kérve mindnyájukat, a gyűlést bezárta.

Vajha a kolozsmegyei tantó testületnek ez új köre megfelelően hivatásának, s a maga elébe kitűzött célt valósíthatná.

Nyilvános nyugtatványok.

A „Család és Iskola“ árában az 1884-ik évre 3 forintjával előfizettek: Állami iskola, B.-Gyarmat. Kilyéni Endre, Brassó. Tarcsafalvi Albert, Vargyas. Budai tanító-testület, Budapest Tanító testület könyvtára, N.-Szeben. Állami iskola, Mező-Bánd. Koleszár Lajos, B.-Hunyad. (az 1883-ik évre is 3 frtot) Vécsei Samu Kolozsvár. Butka József, Dézsakna. Tanítóképezde „Önképzőkör“, Zilah. Kolossa Ferencz, Tessanócz. Erb Frigyes, Fazakas József, „Kolozsvári kör“ „Kisegítő takarékpénztár“ Paal Ferencz és Paal Sándor Kolozsvár.

Az 1884-ik év I-ső felére 1 frt 50 krral: Eszényi Sándor, N.-Várad. Állami iskola, Görgény-Szt.-Imre. Faluvégi András, Árkos. Békési Lila, Ev. luth. iskola, Gráf Jakab, Kozma József, Sárdi József, Szigethi Kata, Salamon Klári, Unitárius theologiai-kör, és Vadas Zsuzsa, Kolozsvár.

1883-ik évre 3 forintjával: Állami iskola, Türkös. (az 1881. és 82-ik évre is 3—3 forintot) Faluvégi András, Árkos. Bouináz János, Kolozsvár. Csizsér Áron, Csik-Csomortán. Esztegar Antal, B.-Váralja. Benedek Áron, Kolozsvár.

Ugyanezen év II-ik felére 1 frt 50 krral: Schmotzer Lajos, Töv's. Állami iskola, V.-Hunyad.

Dézi László.

pénztáros.

VEGYESEK.

— A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ó nagyméltósága — értesülésünk szerint — közelebről városunkba érkezik. Ekkor lesz az új egyetemi vegytani intézet ünnepélyes megnyitása s valószínűleg az egyetem kórhoncztanítói-intézet alapkövének tétele. Reméljük, hogy ez alkalommal a miniszter úr ó nagyméltósága városunk többi tanítóczeit is nagybecsű látogatásával szerencséselteti.

— Városunk ipariskoláiban a folyó tanévet befejező zárvizsgálatok május hó 4-én tartatnak meg. Felcmlítjük, hogy ez iskolák most már 10 év óta működnek; nagy szolgál'atokat téve a jövő iparos nemzedék kiképzése érdekében.

— Az ipartanmühelyek közelebről szintén megnyílnak. Az állam e czélra 4000 frt segélyt utalványozott. Egyelőre 27 tanulót vesznek be. Tervben van, hogy ez iskolák növendékei az elméleti tantárgyakat a városi polgári iskola felsőbb osztályaiban tanulják, mi mindkét intézetre nézve csak előnyös lehet.

— Az iskolai takarékpénztárak az Akadémia előtt. Weisz B. Ferencz kir. tanácsos az isk. takarékpénztári intézménynek hazánkban kezdeményezője és kiváló buzgó apostola f év április hó 24-én a Magyar tudományos Akadémia nemzetgazdasági bizottságában felolvasást tartott, melynek eredménye, hogy hazánk e legelső tudományos egyesülete ezen intézményről szintén nyilatkozni fog. E nyilatkozatot annak idején olvasóinkkal közölni fogjuk.

— Kolozsvár népiskolái közül a jövő tanévre ismét többnek kibővítése van tervbe véve. Ugymint a kőkerti róm. kath. népiskoláé, továbbá az I-ső községi iskoláé.

— A közoktatási miniszter terve. Trefort Ágoston vallás- és közoktatási miniszter, maga mellé vett társaival tervet nyújtott be a m. tud. akadémiához, melyben azt indítványozza, hogy a közelebbi tíz év alatt, vagyis az ezredéves ünnepély megtartása évéig, állítsák össze tudósaink és íróink Magyarország műveltség-történetét; hadd lássa a külföld, hogy zaklatott nemzeti életünk daczára is, tettünk valamit az emberi művelődés érdekében; hadd lássák

maguk e haza fiai is, összefoglalva mindazt, egy méltóan kiállítandó műben, a mit nemzetünk e haza földén alkotott.

— A magyar iskola-egyesületből m. hó 16-án dr. Gerlőczy Gyula tanár elnöklete alatt a felügyelő bizottság által kiküldött szakbizottság ülést tartott, melyen az elnök felolvasta javaslatát, melyet a bizottság nagy tetszéssel fogadott. A javaslat főbb pontjai ezek: Minden magyar iskola-egyesület tiszteletbeli, alapító s rendes tag részére, mint a magyar nyelv valódi apostolának, oklevél adandó, mely igazolványának előmutatása mellett, minden a főváros által rendezendő ünnepélyeken, vagy általa fentartott intézeteknél föltétlenül, más közlekedési, közművelődési, jótékonyági vagy egyéb czélú intézeteknél pedig a lehetőleg kieszközlendő előnyökben s anyagi kedvezményekben részesül. Az év végén tartandó közgyűlés alkalmával, a tiszteleti, alapító, rendes tagoknak czélszerűen szerkesztett, jövő évre szóló, tárcza-naptár adandó, melyben még röviden elősorolandók a tagok szabályszerű s erkölcsi kötelességei, jogai, továbbá az évi jelentésnek az egyesület anyagi állapotára, terjedésére s nagyobb fontosságú érdekeire vonatkozó statisztikai adatai s egyéb naptárba való közszükségletet képező dolgok. A tagok e jogainak felsorolása után következik a tagok erkölcsi kötelességeinek előadása, melyekben mindig a magyarság szempontja a fő és melyben a tagok főfeladatául a magyar nyelv és nemzetiség előbbrevitele és fejlesztése tüzetik ki.

— Megyei menházat alapítanak Nyitra megyében, az elzülött gyermekek részére, a mely földmives- és iparszaktanodával lesz összekötve. Tervben van egy 90 ezer forintos birtoknak megvétele e czélra a megye részéről, miután nevezett menház a megyei vagyonból és alapítványokból lesz felállítva.

— Az orsz. katolikus tanítói segélyalap tőkájének gyarapítására legközelebb az esztergomi főkáptalan 1500 frtot adományozott. A főkáptalan e jótéteményén kívül a testület egyes tagjai is külön tekintélyes összegekkel fogják e közhasznú segélyalapot gyarapítani. Igy Szájbély Henrik cz. püspök már is letett a maga részéről külön 1000 frtot, és Bublá Károly cz. püspök szintén 1000 forintot.

— A mi nálunk is elkelve. Az osztrák közoktatásügyi miniszterium valamennyi gymnasiumi és realiskolai tankönyv revideálását rendelte el, meghagyva az igazgatóságoknak, hogy minden egyes tankönyvben és taneszközben észlelt hiányokat vele közöljenek. —

— Mayer Miksa, hazánk egyik jelesebb paedagogiai írója, ő császári és királyi apostoli Felsőge által valóságos miniszteri titkárrá neveztetett ki. Ószinte örömmel regisztráljuk a titkár úr megérdemelt előléptetését.

— A bécsi egyetemnek az utolsó téli félévről kiadott értesítője szerint 1164 magyar születésű hallgatója volt. Ezek között volt orvosnövendék: 791, jogász: 196, bölcsész: 112. A theologusok között, kik 189-en vannak, a Pázmáneum 65 növendéke is számítatik. Magyarország egyes tartományaira e számok a következőképen oszlanak meg: Magyarországra esik: 931, Erdélyre: 105, Horvátországra: 64, Szlavóriára: 59, a Végvidékre: 3.

TARTALOM. A nevelés theoriái és theoristái. *Boros György*-től. — Miként folyhat be a tanító a közegészségügy javítására? *Dr. Bartók Istvántól.* — „Politika“ a földrajzban. *Boga Károly.* — Tárcza: Az életkorokról. *Czirják Alberttől.* — Irodalom: Népiskolai olvasókönyvek. Ismerteti: *Kozma-Gesztesy* — Egyesületi élet. A paedagogiai-társaság közgyűlése. A gyalui tanítói-kör megalakulásáról. — Nyilvános nyugtatványok. — Vegyesek. — Melléklet: *Pædagogiai Füzetek. I. sz. Rousseau* élete és neveléstana. *Irta: Rieger Imre* kilenczedik közlemény. —